

IRÁNYTŰ AZ EURÓPAI GAZDASÁGI INTEGRÁCIÓ MEGÉRTÉSÉHEZ

Halmi Péter

Európai gazdasági integráció

Budapest, 2020

Dialóg Campus Kiadó

Abban az esetben, ha a hazai olvasó kezébe az európai integráció kérdéseit feszegető, új könyv kerül, akkor a szerző kiléte nem sokáig marad kérdéses. Halmi Péter ugyanis több évtizedes nemzetközi gazdaságtant, makroökonómiát és összehasonlító gazdaságtant, valamint agrár-közgazdaságtant érintő kutatómunkájának eredményeként az utóbbi években számos kötetet és folyóiratcikket¹ jelentetett meg e témakörrel. Talán nem túlzó az az állítás, hogy az Európai Unió gazdasági dimenzióit az elsők között az ő tollából ismerhettük meg.

Halmi Péter egyébiránt jelenleg a Budapesti Műszaki Egyetem (BME) Közgazdasági Tanszékének és a Nemzeti Közszolgálati Egyetem (NKE) Államtudományi és Nemzetközi Tanulmányok Kar Közpénzügyi Tanszékének az egyetemi tanára. 2016 óta az MTA levelező, majd 2022 óta rendes tagja. A leginkább az európai gazdasági integrációhoz kapcsolódó munkásságát számos díjjal ismerték el: a többi között megkapta a Széchenyi-díjat, az Akadémiai Díjat, a Jean Monnet-professzor címet, valamint az MTA előterjesztése alapján Magyar Érdemrend Lovagkereszt kitüntetésben is részesült.

Mindennek tükrében nem meglepő, hogy az olvasóközönség mindig kimondott érdeklődéssel veszi kezébe a szerző új könyvét/könyveit. A 2020-as évben az európai integrációt, az európai közös politikákat alkalmazott gazdaságtani megközelítésben bemutató könyve *Európai gazdasági integráció* címmel jelent meg a Dialóg Campus Kiadó gondozásában.

A könyv tizenegy hosszabb fejezetre tagolódik. A fejezetek, ahogyan a bevezető részben is olvasható, olyan kérdések köré csoportosulnak, mint a gazdasági integráció elméleti alapjai, a közös kereskedelempolitika, a versenypolitika, az Európai Unió közös költségvetése, a közös agrárpolitika, a regionális politika, a

¹ A szerző néhány, a kötet közvetlen előzményét képező, ugyancsak átfogó kérdéseket tárgyaló műve pl. HALMAI (2013; 2014; 2017; 2019c stb.).

Gazdasági és Monetáris Unió, a gazdaságpolitikai koordináció, fiskális politika, stabilitási paktum, a Gazdasági és Monetáris Unió jövője, az európai növekedési potenciál eróziója és az európai növekedési paktumok.² Az olvasó hamar átfogó képet kaphat a gazdasági integráció kérdésköréről. A mű egyrészt a témakör tekintetében releváns kategóriákra koncentrál, amelyek pontos megértése az eligazodás alapfeltétele. Ám a mozaik egyidejűleg szigorú logikával felépített rendszert közvetít. Az egyes elemek feszes rendszerben illeszkednek. A kötet révén az olvasó következetesen felépített, komplex képet kap az európai gazdasági integráció rendszeréről.

Az első fejezet a *gazdasági integráció elméleti alapjait* járja körül, a szerző külön kiemeli az európai konstrukciót, a globális és regionális integrációt, a kutató sajátos kategóriarendszerében a mély-, a mag- és a differenciált integráció³ rendszereit, a belső piacot, a vámunió hatásait, a gazdasági integráció hatásainak mérését, illetve a piacméretet és méretgazdaságosságot.⁴

A gazdasági integráció európai konstrukcióját olyan fogalmak meghatározásával tekinti át, mint például a preferenciális vámövezet, a szabadkereskedelmi övezet, a vámunió, a közös piac, a politikai unió. Ezen fogalmak meghatározásával az olvasó sokkal közelebb kerül az adott téma megértéséhez. Ezt követően a globalizációs folyamatok és a globális integráció szoros összefüggéseit magyarázza el, amelyek alatt például az egykor széttagolt piacokat érti. A *belső piac* részt az 1958-ban megkötött Római Szerződéssel vezeti be, amely kiemelkedő jelentőséggel bír a tagállamok közötti kereskedelmi akadályok eltörlésében. A folytatásban a közös piacról, a belső piacról, a négy alapszabadságról, az európai integráció szimbólumáról, a belső piac erősítésével kapcsolatos súlyponti területekről, valamint a pénzügyi szolgáltatásokról értekezik.⁵ A recenzens a mélyebb összefüggések feltárásán túl kimondott érdemnek gondolja az alapfogalmak feszes tisztázását. Ugyanis egyre gyakoribb, hogy a gazdasági újságírásban, de még a tudományos igényű munkákban is elmarad a megértést szolgáló és gyakran átalakuló fogalmak pontos definíciója. Azok hiányában pedig gyakran könnyen zavar támadhat a gondolatmenetben. (A könyvben a legfontosabb terminusokra az *Áttekintendő fogalmak egysége* hívja fel a figyelmet.)

A következő alfejezetben belül „a vámunió nem tekinthető a szabadkereskedelem irányába tett lépésnek” című állítás logikáját magyarázza el. A gazdasági integráció hatásait három fő mérési csoportba sorolja, a reziduális modellbe, az ökonometriai modellbe és a számszerűsítő általános egyensúlyi modellbe,

2 HALMAI, 2020a:11–13.

3 E témakörökről l. részletesen HALMAI (2019c, 2020g).

4 HALMAI, 2020a:13–46.

5 HALMAI, 2020a:13–31.

ezen csoportokat részletesen le is írja. A piacméretet és a méretgazdaságosságot ábrákon keresztül mutatja be. Példaként említhetők a versenyképességi és a fedezetipont-görbék, valamint a jóléti hatásokat bemutató illusztrációk.⁶

A második fejezet a *közös kereskedelempolitikát* mutatja be. Olyan kérdéseket jár körbe, mint például azt, miért szükséges a közös kereskedelempolitika, melyek a nemzetközi kereskedelem jellemző adatai a az Európai Unió vonatkozásában, milyen alapelvei, céljai és eszközei vannak a közös kereskedelempolitikának, melyek a típusai a kereskedelmi kapcsolatoknak, hogyan növekedett a szabadkereskedelmi megállapodások szerepe, mi a dezintegráció és a kereskedelempolitika közötti összefüggés.⁷

Az alfejezeteken belül kiemelhetők a *közös kereskedelempolitika eszközei*, amelyeket egyrészt táblázatba foglal, másrészt pedig részletesen is bemutat. A szabadkereskedelmi megállapodásokat ugyancsak részletesen kidolgozva ismerteti, ugyanis az előbbieken említett megállapodásokat országonként felsorolva, kiváloán szemlélteti.⁸ A mű mélyreható módon, külön kitér a brexit problémakörére.⁹

A harmadik fejezet, amely rövidebb része a könyvnek, a *versenypolitikáról* szól. A közösségi versenypolitika létrehozásának céljait, az állami támogatásokat, a vállalkozásokra vonatkozó szabályokat, illetve az államra vonatkozó uniós versenyjogi szabályokat írja le.¹⁰ A fejezet érdekessége, hogy a versenykorlátozó megállapodásokat, a magatartások tilalmait, a gazdasági erőfölénnyel történő visszaélés tilalmait, valamint a vállalkozások összefonódásának ellenőrzését is magában foglalja.¹¹

A negyedik fejezet az *Európai Unió közös költségvetéséről* szól, amelyben a szerző kiemeli az Európai Unió költségvetésének fő sajátosságait, a közös költségvetés alapelveit, változásait, a közös költségvetés és az európai polgárok kapcsolódását, a költségvetés szerkezetét, a többéves pénzügyi tervek rendszerét, Magyarország és a közös költségvetés sajátosságait, illetve a közös költségvetés jövőjét.¹²

Különleges figyelmet fordít a közös költségvetés alapelveinek magyarázatára, például az externalitás elvét, az oszthatatlanság elvét, a kohézió elvét, a szubsidiaritás elvét és az adicionalitás elvét részletesen leírja. A közös költségvetés vál-

6 HALMAI, 2020a:31–46.

7 HALMAI, 2020a:49–76.

8 HALMAI, 2020a:49–76.

9 A szerző több művében elemezte a brexit problémakörét (l. HALMAI, 2018b; 2020b; 2020c; 2020e).

10 HALMAI, 2020a:79–88.

11 HALMAI, 2020a:79–88.

12 HALMAI, 2020a:91–115.

tozásait időrendi sorrendben foglalja össze, kezdve az 1960-as évektől egészen a 2010-es évekig.¹³

Az ötödik fejezet a *közös agrárpolitikát* foglalja magában. Halmai Péter kitér többek között a közös agrárpolitika (KAP) céljaira, szabályozási területeire, változásaira, reformjaira, szerződéses alapjaira, a közös piacszervezetekre, a közvetlen támogatásokra, az integrált vidékfejlesztésre, a 2020 utáni rendszerre, valamint a közös agrárpolitika jövőjére.¹⁴

A közös agrárpolitika változásain és reformjain belül az 1958. évi stresai konferencia sarokpontjait mutatja be, majd a KAP reformja körüli tényezőket ismerteti, és végül a 2013 utáni rendszer főbb alapelveit vázolja fel. Az első és a második pillér leírását követően a 2020 utáni rendszerre fekteti a hangsúlyt, ahol a főbb prioritásokat ismerteti, valamint ábrák révén körvonalazza a közvetlen támogatások 2020 utáni rendszerét. A fejezet végén kitekint a közös agrárpolitika jövőjére és a radikális reform lehetőségeire, s felvillantja a renacionalizáció elméleti lehetőségét.¹⁵

A hatodik fejezet a *regionális politikát* járja körül. A regionális fejlettségbeli különbségeket, a konvergencia, a divergencia¹⁶, az integráció, a specializáció fogalmait, a gazdasági tevékenység elhelyezkedésének elméleti hátterét tárja fel, illetve a kohéziós politika 2014 és 2020 között működő rendszerét mutatja be.¹⁷ Mindez Magyarországon örökzöld témának számít, és a recenzens véleménye szerint még jó ideig az is marad. Érdeemes tehát elmerülni ennek a fejezetnek a fő mondanivalójában is. A fejezet különlegessége, hogy kiváló ábrákon és térképeken keresztül mutatja be a regionális politika sajátosságait. Az előbbieken említett fogalmi meghatározásokon túl az európai integráció lokációs hatásait és a regionális munkanélküliséget összefüggéseit is áttekinti. A fejezet végén az Európa 2020 stratégiáját is bemutatja.¹⁸

A hetedik fejezet, amely az egyik leghosszabb része a könyvnek, a *Gazdasági és Monetáris Unió* (GMU) rejtelseibe nyújt betekintést. Először is a Gazdasági és Monetáris Unió kiépítésével kezd, majd az optimális valutaövezetek elméleteit és feltételeit határozza meg. Ezután a maastrichti rendszer alapvető sajátosságait, az

13 HALMAI, 2020a:91–115.

14 HALMAI, 2020a:117–142. A témakört legutóbb átfogó módon tárgyalta: HALMAI (2020h).

15 HALMAI, 2020a:117–142.

16 A konvergencia problémaköréről l. pl. HALMAI–VÁSÁRY (2010a; 2012), HALMAI (2009; 2019a; 2019b; 2021b).

17 HALMAI, 2020a:145–176.

18 HALMAI, 2020a:145–176.

eurórendszer felépítését, működését és tapasztalatait, végül a mennyiségi lazításokat írja le.¹⁹

A Gazdasági és Monetáris Unió kiépítését történelmi keretbe foglalja, kezdve az 1969-es hágai csúcstalálkozótól egészen az 1989 decemberében megrendezett, strasbourgi Európai Tanács kormányközi konferenciáig. Az optimális valutaövezetek elméletein belül a lehetetlen hármasságot, a reálárfolyamot és a vásárlóerőparitást is elemzi. Az eurórendszer ismertetésére nagy hangsúlyt fektet, olyannyira, hogy elsősorban az Európai Központi Bank (EKB) és az euróövezet nemzeti bankjainak fő sajátosságait mutatja be, majd a Taylor-szabályt és az egységes monetáris politikát ismerteti. A fejezet utolsó részében az euró bevezetésének kezdeti tapasztalatait és nehézségeit ismerteti, példaként említhető a 2000-es évek elején megjelenő olajsokk vagy a 2001. szeptember 11-i terrortámadás utáni időszak.²⁰

A nyolcadik fejezet a *gazdaságpolitikai koordinációról, a fiskális politikáról és a stabilitási paktumról* szól. Az alfejezetek között olvashatjuk az átfogó gazdaságpolitikai iránymutatásokat, a fiskális politikát a monetáris unióban, a fiskális politikai externáliákat, a fiskális politikát az euróövezetben, a Stabilitási, Koordinációs és a Növekedési Szerződést, a stabilitási paktum ellentmondásait, valamint makrogazdasági egyensúlyhiány kezelésére irányuló eljárásokat.²¹

A fejezet olvasása során mélyebb rálátást kaphatunk olyan fontos kérdésekre, mint például a monetáris unióhoz csatlakozó államnak milyen tényezőket kell feladnia, mit jelent a diszkrecionális fiskális politika, milyen problémákhoz vezethet a fiskális fegyelem hiánya az euróövezetben, milyen célokat tartalmaz a 2011-ben aláírt Euró Plusz Paktum, és mi a makrogazdasági egyensúlyhiány kezelésére irányuló eljárás központi eleme.²²

A kilencedik fejezet a *Gazdasági és Monetáris Unió rendszerével és jövőjével* foglalkozik. Alapos ismertetésről van szó, amely megmutatja a Gazdasági és Monetáris Unió szerkezeti problémáit, definiálja a többsebességű Európát, valamint leírja a legutóbbi pénzügyi és gazdasági válság kezelését, illetve a GMU reformjait.²³

A kilencedik fejezet valójában a hetedik fejezet gondolatait viszi tovább, például az *euró bevezetése és a konvergencia* dimenziói körüli tényezőket mutatja be. Az alfejezeteken belül a következő kifejezéseket is részletesen meghatározza: a valutaunió, a fiskális szuverenitás és a fegyelem, a tagállami szintű bankfelügye-

19 HALMAI, 2020a:177–215.

20 HALMAI, 2020a:177–215.

21 HALMAI, 2020a:217–234.

22 HALMAI, 2020a:217–234.

23 HALMAI, 2020a:235–266. A GMU-reform témakörét behatóan tárgyalta a következő művekben: HALMAI (2013; 2017; 2018c; 2019c; 2020a; d; e; 2021a; c; 2022).

let, a korlátozott gazdaságpolitikai koordináció, illetve az optimális valutaövezet endogenitásának feltételezése. Ezt követően megismerkedhetünk a folyó fizetési mérleg egyensúlytalanságaival és a Gazdasági és Monetáris Unió jelenlegi eszköztárával, illetve perspektivikus reformjának lehetőségeivel.²⁴

A tizedik fejezet az *európai növekedési potenciál eróziójáról* szól. Kitér többek között a termelékenység alakulására, az idősödő társadalomra, az európai növekedési potenciál kifulladására, valamint a legutóbbi pénzügyi és gazdasági válság tanulságaira.²⁵ A fejezet elején a termelékenység dinamikáját magyarázó fő tényezőket hosszasan bemutatja, példaként említhető a ledolgozott munkaórák számának alakulása és a teljes tényezőtermelékenység alakulása. Ezután a potenciális növekedési ütem mérséklődésének fő okaival is találkozhatunk, ahol többek között szó esik a foglalkoztatás növelésének korlátozott lehetőségeiről, valamint a teljes tényezőtermelékenység dinamikájának kifulladásáról. A fejezet utolsó részeiben megismerkedhetünk a 2008-ban kezdődött pénzügyi és gazdasági válságból való kilábalás körülményeivel, illetve a krízis utáni helyzettel.²⁶

Az utolsó fejezet az *európai növekedési programokkal* foglalkozik. Az alfejezetek címei között olvashatjuk a lisszaboni stratégiát, a szerkezeti reformok hatásait, a makrogazdasági hatásokat, valamint az Európa 2020 stratégiát. Az utóbbiról a könyv előző fejezeteiben már volt szó, azonban e helyen azokat részletesebben taglalja. Ennek köszönhetően kitér a stratégiában leírt célokra, prioritásokra, az innovációra épülő gazdaságra, illetve az inkluzív növekedésre.²⁷

A könyv fejezetei sok irányból exponálják a gazdasági integráció elméleti alapjait, a közös kereskedelempolitikát, a versenypolitikát, az Európai Unió közös költségvetését, a közös agrárpolitikát, a regionális politikát, a Gazdasági és Monetáris Uniót, a gazdaságpolitikai koordinációt, a Gazdasági és Monetáris Unió jövőjét, az európai potenciál erózióját, valamint az európai növekedési programokat. A mű számos példán keresztül mutatja be a gazdasági integráció különböző történeti korszakait, azon belül elsősorban a gazdasági integráció szorosabbá válásának folyamatára helyezi a hangsúlyt. A kiváló ábrák, táblázatok, térképek és diagramok folyamatosan segítik az olvasót a könyv mélyebb megértésében. A kötet biztonsággal ajánlható az európai gazdasági integráció folyamatai iránt érdeklődő szakembereknek és kutatóknak. Ráadásul stílusát, gondolati mélységét

24 HALMAI, 2020a:235–266.

25 HALMAI, 2020a:269–283. A kötet növekedéseméleti előzményeiről; illetve az integráció növekedési hatásairól l. ELEKES – HALMAI (2013a; b; 2019); HALMAI (2011; 2014; 2015a; b; 2018a); HALMAI–VÁSÁRY (2010b; 2011).

26 HALMAI, 2020a:269–283.

27 HALMAI, 2020a:285–303. A kötetben leírtak jól felhasználhatók az újabb EU-növekedési programok elemzése során is.

és mondanivalóját tekintve EU-s gazdasági alap- és mesterkurzusok nélkülözhetetlen kötelező irodalmaként is ajánlhatjuk. A recenzens szerint kimondottan öröndetes, hogy a tudományos kézikönyv egyúttal gazdagítani kívánja a hazai tankönyvpiac ma már egyre inkább beszűkülő bázisát, és egyszerre tárgyal elemi fontosságú kérdéseket közérthető, de egyben komoly szakmaisággal. A könyv nem hiányozhat az igényes integrációkutatók könyvtárából és a magukra valamit is adó könyvtárak és egyetemek polcairól.

Pásztor Szabolcs – Tamás Szintia

HIVATKOZÁSOK

- ELEKES, ANDREA – HALMAI, PÉTER (2013a): Growth Model of the New Member States: Challenges and Prospects. *Intereconomics – Review of European Economic Policy*, 48(2), 124–130.
- ELEKES ANDREA – HALMAI PÉTER (2013b): Az új tagállamok növekedési modellje: Kihívások és kilátások. *Külgazdaság* 57(7–8), 32–66.
- ELEKES, ANDREA – HALMAI, PÉTER (2019): How to overcome the crisis of the European growth potential? The role of the government. *European Journal of Comparative Economics*, 16(2), 313–334.
- HALMAI PÉTER (2009): Felzárkózás és konvergencia az Európai Unióban. *Statistikai Szemle*, 87(1), 41–62.
- HALMAI PÉTER(2011): Válság és potenciális növekedés az Európai Unióban. *Közgazdasági Szemle*, 58(12), 1059–1081.
- HALMAI PÉTER(2013): Európai integráció és szuverenitás. A gazdasági kormányzás új dimenziói. *Magyar Tudomány*, 174(4), 411–421.
- HALMAI PÉTER (2014): *Krízis és növekedés az Európai Unióban. Európai modell, strukturális reformok.* Budapest: Akadémiai Kiadó.
- HALMAI PÉTER (2015a): Az európai növekedési potenciál erőzítője és válsága. *Közgazdasági Szemle*, 62(4), 379–414.
- HALMAI PÉTER (2015b) Strukturális reformok és növekedési potenciál az Európai Unióban. *Pénzügyi Szemle*, 60(4), 510–525.
- HALMAI PÉTER (2017): Új geometria: „teljes” gazdasági és monetáris unió? A gazdasági kormányzás új dimenziói az Európai Unióban. *Magyar Tudomány*, 178(1), 6–17.
- HALMAI PÉTER (2018a): Az európai növekedési modell kifulladásá. *Közgazdasági Szemle*, 65(2), 122–160.
- HALMAI PÉTER (2018b): A Brexit lehetséges gazdasági hatásai. Gazdaságtani alapok, módszertani lehetőségek. *Európai Tükör*, XXI(2), 7–32.
- HALMAI PÉTER (2018c): Európai reformok: Többsebességű Európa? Differenciált gazdasági integráció versus átfogó reform. *Európai Tükör*, 21(3), 21–44.
- HALMAI PÉTER (2019a): Konvergencia és felzárkózás az euróövezetben. *Közgazdasági Szemle*, 66(6), 687–712.
- HALMAI PÉTER (2019b): Felzárkózás és konvergencia az európai integráció rendszerében. In: KOVÁCS LAJOS PÉTER (szerk.) (2019): *Európa közel-távol.* Budapest: Éghajlat Könyvkiadó, 189–230.

- HALMAI PÉTER (2019c): Bevezetés: tagállami integrációs modellek, 15–27; Differenciált integráció: gazdasági integrációs modellek, 67–142. In: HALMAI PÉTER (szerk.) (2019): *Tagállami integrációs modellek. A gazdasági kormányzás új dimenziói az Európai Unióban*. Budapest: Dialóg Campus.
- HALMAI PÉTER (2020a): *Európai gazdasági integráció*. Budapest: Dialóg Campus.
- HALMAI, PÉTER (2020b): A brexit gazdaságtana, 85–212. In: HALMAI PÉTER (szerk.) (2020f): *A BREXIT forgatókönyvei és hatásai*. Budapest: Nordex Nonprofit Kft. – Dialóg Campus Kiadó.
- HALMAI PÉTER (2020c) A dezintegráció gazdaságtana. A brexit esete. *Közgazdasági Szemle*, 67(9), 837–877.
- HALMAI PÉTER (2020d): GMU 2.0: felelősség versus szolidaritás? *Külgazdaság*, 64(9–10), 3–34.
- HALMAI PÉTER (2020e) A populizmus ára: a Brexit adó. *Magyar Tudomány*, 181(12), 1621–1635.
- HALMAI PÉTER (szerk.) (2020f): *A BREXIT forgatókönyvei és hatásai*. Budapest: Nordex Nonprofit Kft. – Dialóg Campus Kiadó.
- HALMAI PÉTER (2020g): *Mélyintegráció. A Gazdasági és Monetáris Unió ökonómiaja*. Budapest: Akadémiai Kiadó.
- HALMAI PÉTER (2020h): A Közös Agrárpolitika rendszere, 11–48., A Közös Agrárpolitika reformja, 49–104. In: HALMAI P. (szerk.) (2020): *A Közös Agrárpolitika rendszere*. Budapest: Dialóg Campus.
- HALMAI PÉTER (2021a): Központban a reziliencia. A Gazdasági és Monetáris Unió mélyülésének egyes tényezői. *Pénzügyi Szemle*, 66(1), 7–31.
- HALMAI PÉTER (2021b): Körkérdés: Konvergencia versus divergencia? Kríziskezelés és kilábalás az Európai Unióban. *Külgazdaság*, 65(1–2), 45–48.
- HALMAI PÉTER (2021c): Bevezető gondolatok, 7–21; GMU 2.0? Teljes GMU felé, 21–62; A Gazdasági és Monetáris Unió rendszerének egyes sajátosságai, 197–288. o. In: HALMAI, PÉTER (szerk.) (2021): *A Gazdasági és Monetáris Unió jövője. Európai perspektívák*. Budapest: Ludovika Egyetemi Kiadó
- HALMAI, PETER(2022) Responsibility Versus Solidarity? Key Issues for the EMU. *Romanian Journal of European Affairs*, 22(1) June, 85–103.
- HALMAI, PÉTER – VÁSÁRY, VIKTÓRIA (2010a): Real convergence in the new Member States of the European Union (Shorter and longer term prospects). *European Journal of Comparative Economics*, 7(1), 229–253.
- HALMAI, PÉTER – VÁSÁRY, VIKTÓRIA (2010b): Growth Crisis in the EU: Challenges and Prospects. *Intereconomics – Review of European Economic Policy*, 45(5), 329–336.
- HALMAI, PÉTER – VÁSÁRY, VIKTÓRIA (2011): Crisis and economic growth in the EU: Medium and long-term trends. *Acta Oeconomica*, 61(4), 465–485.
- HALMAI, PÉTER – VÁSÁRY, VIKTÓRIA (2012): Convergence crisis: economic crisis and convergence in the European Union. *International Economics and Economic Policy*, 9(3), 297–322.